

På leting etter en gammel suksesshistorie

Jan Anders Diesen

Professor, Avdeling for samfunnsvitenskap, Høgskolen i Innlandet

jan-anders.diesen@inn.no

ABSTRACT

The files of attorney Jens Chr. Gundersen dating from 1906 until 1927 are important sources of early Norwegian Film and Cinema History. The archive comprises 73 protocols and 17,674 documents about the silent film era in Norway. Gundersen owned many cinemas, importing and distributing films in the period before local municipalities took over ownership of most cinemas in Norway. The archive has been little used, but in the research programme SiFTi at Lillehammer University College an attempt has been made to introduce a system that will render the files more accessible. The hope is that in this way they will be more open to future film historians to deepen, find nuances and new perspectives, and to emphasize what is written about early Norwegian film history. The last part of the article is about Gundersen's privately owned cinemas before Oslo municipality took over.

Keywords

Norwegian film history, Cinema pioneers, Municipal cinemas

En av de viktigste kildene til tidlig norsk film- og kinohistorie er overrettssakfører Jens Chr. Gundersens arkiv fra 1906 til 1927. Arkivet som består av 73 protokoller og 17674 dokument sider omhandler pioner- og stumfilmtiden i Norge. Gundersen var kinoeieren, filmimportøren og filmdistributøren som regisserte *Dæmonen* i 1911, og som forble en dominerende kinoeier i Oslo fram til kommunaliseringa i 1926. Da ble han Oslo kommunale kinematografers første direktør. Gundersen-arkivet er stort og uoversiktlig, men forskingsprosjektet SIFTI har gjort en foreløpig systematisering som kan bidra til tilgjengeliggjøring av kilder som kan utdype, presisere, nyansere og perspektivere noe av det som tidligere er skrevet om gründer- og pionertida i Norge. Artikkelenes siste del tar for seg Gundersens private kinodrift fra 1906–1926

The New Film History eller The New Cinema History er blitt store forskingsfelt etter at filmhistorikerne begynte å interessere seg for noe annet enn de filmiske mesterverk. Filmhistorikernes tilgang til filmarkiv og interesse for andre ikke-filmiske kilder har delt film-

historien i filmhistoriske kategorier som estetisk, teknologisk, økonomisk og sosial filmhistorie og ført til en fornyet interesse for den tidlige filmhistorien (jf. Allen og Gomery (1985), Grainge, Jancovich og Monteith (2007), Maltby, Biltereyst og Meers (2011) og Diesen, Helseth og Iversen (2016)). Interessen for de filmhistoriske kildene har ført til en rekke revisjoner av den tidlige filmhistorien (Myrstad, 2009, s. 93).

Av og til er det ikke nok å finne kildene eller vite hvor de befinner seg. Noen ganger er kildene så uoversiktlige og usystematiske at vi heller bruker andre og enklere tilgjengelige kilder når vi skal skrive historiene våre.

En av de viktigste kildene til tidlig norsk film- og kinohistorie befinner seg i Nasjonalbiblioteket. Overrettssakfører Jens Chr. Gundersens arkiv fra 1906 til 1927 omhandler pioner- og stumfilmtiden i Norge. Dette er en slik kilde mange filmhistorikere vegrer seg for å bruke.

Et forskningsprosjekt ved Høgskolen i Lillehammer ønsket å studere suksesskriterier innen film- og fjernsynsproduksjon (SIFTI). I tillegg til flere komparative produksjonsstudier av dagens norske og europeiske produksjonsforhold ønsket prosjektet å ha en historisk perspektivering av temaet, og en av arbeidsgruppene besto av filmhistorikere som undersøkte hvordan suksesskriteriene i den norske filmbransjen hadde forandret seg. Jens Chr. Gundersen var blant de første som hadde suksess i den lille norske filmbransje; han var et naturlig studieobjekt.

Denne artikkelen ønske å si noe om tilgjengeligheten av filmhistoriske kilder samtidig som den skal beskrive en av de første suksesshistoriene i norsk film- og kinohistorie.

JENS CHRISTIAN GUNDERSENS ARKIV, 1906–1927

Når man leser om tidlig norsk film- og kinohistorie, dukker stadig Jens Chr. Gundersen (1868–1945) opp. Kinoeieren og filmdistributøren som regisserte *Dæmonen* (1911), blir karakterisert som «the most influential cinema owner and film distributor in Norway from 1907 to 1919» (Iversen, 2007, s. 131), som «den personen med størst innflytelse i de viktige årene da spørsmålet om kommunal kinodrift ble aktuelt» (Nistad, 2002, s. 37), eller som en av «landets mest sentral kinoaktører» (Pedersen, 2012, s. 83). Mest omtale får han i Ole. H. P. Disens bok om filmbyråenes historie. Disen beskriver Gundersen som en mann med mange talenter og mange jern i ilden (Disen, 1997). Han hadde teft for det nye mediet og forretningsdrift. Disen nevner en passant at Gundersen etterlot seg et arkiv:

Gundersen har etterlatt seg et stort arkiv bestående av kopier av all utgående korrespondanse fra 20–30 års virksomhet. Arkivet er ikke systematisk gjennomgått, men en overflatisk titt avslører en omfattende virksomhet med kjøp og salg av film. Han representerte flere agenturer, bl.a. Vita-graph, for hele Skandinavia og hadde underdistribusjon i Sverige og Danmark som fikk 10–12 % provisjon. For Norge representerte han i tillegg Edison og franske Eclair (Disen, 1997, s. 36).

Gundersens arkiv befinner seg i Nasjonalbiblioteket og Oslo Byarkivs samlinger: 70 protokoller i Nasjonalbiblioteket og 3 protokoller i Byarkivet. Til sammen er det 17 624 dokument sider.

Og det er ikke bare Disen som ikke har gjennomgått arkivet systematisk. De fleste brukerne har brukt kun en brøkdel av materialet. Da Iversen skrev sin artikkel om tidlig

lokal filmdistribusjon, hadde han kun vært gjennom en tredjedel av materialet (Iversen, 2007, s. 131).

Jens Chr. Gundersens arkiv er altså godt kjent for norske filmhistorikere; mange har brukt deler av det. I Mona Pedersens doktoravhandling om Stumfilmtidens kino i Norge er det «en viktig primærkilde» (Pedersen, 2012, s. 26). Gunnar Iversen bruker arkivet både når han skriver om *Demonen* (Iversen, 2001) og når han gjør en studie i lokal filmdistribusjon i gründertida (Iversen, 2007). Dessuten er to protokoller fra arkivet brukt i arbeidet med en av Roald Amundsens polarfilmer (Diesen, 2010, s. 28).

Felles for brukerne er at de kun har sett på deler av materialet. Arkivet er som nevnt stort, og det består av gjennomslagskopier av Gundersens utgående korrespondanse gjennom mer enn 20 år. Kopiene av så vel maskinskrevne som håndskrevne brev og notater er av varierende lesbarhet. I tillegg har den ellers så systematiske overrettssakføreren valgt å benevne sine protokoller med nokså tilfeldige titler som gjør det vanskelig å skjønne hva de forskjellige protokollene inneholder. Kun et lite antall protokolltitler beskriver innholdet. I alfabetisk ordning benevnes de fem første protokollene slik: *A.J. [?] Film Comp. 3.12.1917, Ambrosio Amsterdam korrespondance, American (brun), American (svart) og American F.C. faktura 1*¹. Man må gå igjennom protokollene for å finne ut om de inneholder dokumenter om kinodrift, filmimport, filmproduksjon eller annen dokumentasjon. De 73 protokollene varierer i tykkelse fra 4 (*Kinematograf for skoler*) til 995 sider (umerket (svart)).

Historiegruppa ønsket å tilgjengeliggjøre dette arkivet og ansatte vit. ass. Aleksander Serigstad til å grovsortere, avfotografere og systematisere Gundersens protokoller for framtidens filmhistorikere.

SIFTI-prosjektets ambisjoner var å gjøre Gundersen-arkivet mer brukervennlig for filmhistorieforskere i håp om at det kanskje kunne finnes kilder til nyskriving, revisjon og presisering av tidlig norsk film- og kinohistorie. Prosjektets vit. ass. fikk grovsortert materialet og laget to nye registre: ett hvor protokollene var sortert kronologisk², og ett hvor de var sortert tematisk.

Den tematiske katalogen deles inn etter

- Selskaper som Gundersen eide og driftet
- Agenturer som Gundersen hadde kjøpt eller ønsket å kjøpe film fra
- Filmer som Gundersen distribuerte
- Selskaper og agenturer som Gundersen samarbeidet med
- Bransjekollegaer/samarbeidspartnere
- Kinoer
- Annet

Etter registrene finnes en beskrivelse av hver protokoll og en oversikt over hva som finnes i protokollen. Dette er nå søkbart på Nasjonalbiblioteket. Dessuten finnes en liste over vel tusen dokumenter som ble avfotografert, og som nå forefinnes som pdf-filer hos Nasjonalbiblioteket.

1. Fullstendig liste i appendix.
2. Se appendix

Denne katalogiseringa er naturligvis en grovsortering³, men det foreliggende materialet er likevel en nyttig inngang til Gundersens virksomhet. Vi har primærkilder til å beskrive vilkår for privat kinodrift i Norge fra 1906 til kommunaliseringa i Oslo i 1926, til å studere filmimport og filmagenturer og til å studere forandringer over tid. Vi får tilgang til sentrale aktører i gründertida og innsikt i publikums kinoønsker. Vi kan studere hvordan første verdenskrig endret filmtilbudet. Forskingsfeltene innen norsk tidlig film- og kinohistorie som denne kildesamlingen belyser, er legio. Dokumentene fra Gundersen-arkivet kan utdype, presisere, nyansere og perspektivere noe av det som tidligere er skrevet. Vi kan dessuten få innsikt i de norske kinogründernes internasjonale nettverk og detaljerte kunnskaper om hvordan kjøp, leie og salg av film foregikk i en nasjon med små bransjeaktører.

I det følgende vil jeg se på sider av Gundersens kinodrift fra han bygde seg opp som en betydelig privat kinoeier i 1906 til han tjue år senere ble tilsatt som Oslo kinematografers første direktør. Filmhistorikere har omtalt dette tidligere. Mona Pedersen (2012) beskriver hvordan Gundersen navigerte seg fram til en ledende posisjon blant kinoeierne i Norge, og Sigurd Evensmo (1967) skriver om Gundersen i forbindelse med den tidlige kampen mot kommunaliseringa etter Kinoloven av 1913; Gundersen var talsmann for kinoeierne som hevdet at kommunalisering av kinodriften ville bety «at ødelegge enkelte skatteborgeres hittil lovlig drevne forretning».

LANDETS MEST SENTRALE KINOAKTØR

Overrettssakfører Gundersen var nærmere 40 år da han satset på den nye, raskt voksende film- og kinobransjen. Mossingen Gundersen hadde etablert sakførerpraksis i Kristiania fra midten av 1890-åra. Det finnes i Gundersens arkiv en protokoll på nesten 1000 sider som dokumenterer sakføreraktiviteten i Kristiania fra november 1896 til årsskiftet 1907/8. Det siste brevet i protokollen handler om dannelse av et selskap som benevnes Filmcompagniet. I brevet nevnes også salg av generalagentur for Kinematografaktieselskabet «Victoria». Herfra finnes færre/få spor av vanlig sakførerpraksis hos Gundersen selv om han fremdeles syslet med så vel å føre saker for andre som litt forretningsdrift. Film- og kinointeressene, som finnes i de resterende protokollene i Gundersen-arkivet, har overtatt det meste av aktiviteten.

Overgangen er ikke helt tydelig; når man studerer dokumentene i denne protokollen, er de første 975 dokumentene fra perioden 1896 til 1901. Kun de siste 12 dokumentene er datert 1907. I den mellomliggende perioden er sakførerens interesse dreiet mot film- og kinovirksomheten. Startpunktet og hva som fikk overrettssakføreren til å skifte beite, er noe uklart. I et brev til Andresens Bank lenge etter at Gundersen var blitt en av våre viktigste kinogründere, redegjør han for sin økonomiske stilling i håp om en forbedret kassakreditt fra den nye forretningsbanken. Her anfører han firmaet Axel Wilhelmsens Eftf. som ett av sin viktigste aktiva; firmaet som han var med å kjøpe sammen med noen kompanjonger i 1902, drev skipstransport. Som firmaets disponent tjente Gundersen kr 4800 i året; i tillegg oppgir han kr 11 150 som sakførerprovisjon ved diverse eiendomssalg. Sammenlignet med lønnsnivået i 1910 var dette en svært høy lønn, men den skulle øke betraktelig da Gundersen gikk inn i kino- og filmbransjen.

3. Dessverre fantes det ikke lønnsmidler til kvalitetssikring, språkvask og koordinering av beskrivelser.

GUNDERSENS KINODRIFT 1906–1913

I Gundersen-arkivet finner vi som nevnt 73 korrespondanseprotokoller om den nye aktiviteten fra 1906. Den eldste protokollen gjelder kinodrift i hjembyen Moss – i alle fall tyder navnet på protokollen på det. Navnet på protokollen *Fra 3.12.1906 til National Moss* kan som nevnt tyde på at Gundersen hadde drevet kino i Moss i en periode, men få av dokumentene i protokollen gjaldt kinodriften i Moss; det meste dokumenterer Gundersens gründerår i bransjen i Christiania⁴. Moss fikk ikke noen National Kinematograf før vårparten 1907; det fantes derimot en i Christiania. Et av de første dokumentene i protokollen er et brev fra Gundersen til Christiania Politikammer, datert 3.12.1906, med opplysninger overtakelse av to kinoer i Christiania:

Undertegnede tillader sig herved at stadfæste tidligere mundtlig Anmeldelse om, at Kinematograferne 'National' og 'Central' – henholdsvis beliggende i Stortingsgaden N:10 og Carl Johan Gade N:33 – fra 28de November er overført et Interesseselskab med Overretsagfører J.Chr. Gundersen som Paigant [?] og ansvarlig Indehaver (Gundersen-arkivet, protokoll *Fra 3.12.1906 National Moss*, s. 3).

Brevet avsluttes med en oppfordring om å overdra den «tidligere bevilgede Polititilladelse til disse Kinematografer» fra A. Kvinnslands Efterfølgere til J. Chr. Gundersen.

Erfaringene fra kinodrifta i Christiania ga tydelig mersmak; allerede sommeren 1907 forberedte Gundersen storsatsing på film og kino i Norge. Han var klar til å ta opp konkurransen med Hugo Hermansen, Andreas Kvinnsland og de andre etablerte kinofolka i Christiania.

Den 17.6.1907 sendte Gundersen melding til Christianias Handelsregister for å registrere firmaet A/S National Kinematograf Kompagni med formål «Drift af Arendals og Christiansands Kinematografer, samt Kinematograferne 'Grand' og 'Central', Bergen, samt forøvrigt Kjøb eller Anlæg og Drift av Kinematografer på forskjellige Steder i Norge, og hvad dermed maatte stå i forbindelse» (Gundersen-arkivet, protokoll *Fra 3.12.1906 National Moss*, s. 34).

Samme dag sendte han enda en registrering for et nytt selskap: A/S Norsk Films Kompagni. Selskapets «Formål er Kjøb, Salg eller Udleie af Films og andre Artikler, der bruges ved Drift af Kinematografer» (Gundersen-arkivet, protokoll *Fra 3.12.1906 National Moss*, s. 33).

Disse to firmaene ble byggesteinene for Gundersens lange virksomhet i kino- og filmbransjen. Den første nyetableringen var National Kinematograf i Moss, våren 1907. Det fulgte så en aktiv periode med etablering og drift av forskjellige kinoer.

Allerede 14.12.1907 sendte Gundersen registrering for enda et selskap til Christiania Handelsregister, Norsk Biograf Kompagni. Nå var formålet drift av kinematografene National i Christiania og Horten og Londonbiografen i Christiania og Fredrikstad.

Gundersens nyetableringer i denne perioden var hyppige, og det er ikke lett å få den fulle oversikten over hvilke nye selskaper som han startet for å drifte eller eie. Igjen kan kre-

4. Protokollene skriver Christiania/Kristiania litt om hverandre; byen fikk navnet Oslo i 1925, det bynavnet finnes kun unntaksvis i de siste protokollene.

dittvurderingen til Andresens Bank være til hjelp. I 1912 oppgir Gundersen lønna han tar ut fra selskapene Norsk Filmkompagni, National Kinematograf Co, Norsk Biograf Co, Kinematograf A/S Victoria, Norsk Kinematograf A/S og Viktoriatheatret i København: til sammen kr 13 300, som kommer i tillegg til inntektene som overrettssakfører, som ble nevnt innledningsvis. Kinodrifta og filmagenturvirksomheten var lukrativ for noen i gründertida. I aksjeporteføljen nevnes dessuten A/S Karl Johans-Theatret, Biografbolaget Eldorado i Stockholm, A/S Biograf og Filmfabrikken Danmark i tillegg. Aksjeutbyttet oppga han til Andresens Bank til å være kr 10 350. Om vi ser bort fra selskapene Gundersen hadde forbindelse til i nabolandene, etablerte han åtte selskaper i tida før film- og kinovirksomheten ble regulert i Norge ved innføringen av Kinoloven i 1913 (mer om det senere).

Fra korrespondansen i protokollen leser vi også at Gundersen overtok driften av noen av kinopioner Andreas Kvinnslands kinoer. Kvinnsland hadde etablert kinoer i Kristiania fra 1906 og drev flere på leiebasis. Han overtok blant annet ledelsen av Norsk Kinematograf A/S da Hugo Hermansen trakk seg fra den daglige ledelsen. Kvinnsland hadde da ansvaret for et tjuetalls kinoer rundt om i Norge i tillegg til sine egne. Andreas Kvinnsland er blitt stående som et eksempel på at avstanden fra suksess til fiasko kan være kort innen gründervirksomheter. Han var «oppkomlingen som starter med to tomme hender, men som svinger seg mot maktens tinder, for så å miste alt igjen» (Disen, 1997, s. 32).

Gründermentaliteten rådde innen kinobransjen; det var en bransje i rask utvikling, men også en bransje som kunne være uberegnelig. Gundersen skulle følge i Kvinnslands spor som gründer, men han tok ikke like stor risiko. Gundersen hadde en stor kontaktflate i borgerskapet og fikk med seg solide investorer når han etablerte sine mange selskaper. Gundersen fordelte risikoen og plasserte selv forholdsvis små beløp i hvert selskap, men han passet stort sett på å bli disponent for alle nyetableringene. Hans kontaktnett i forretningslivet stilte med de store beløpene så lenge selskapene tjente penger. Lista over pengefolk som ville tjene mer penger sammen med Gundersen på film og kino, var fylt av advokater, grosserer, trelasthandlere og fabrikører. Konsul Magnus Blikstad, Lysaker, var en av disse forretningsmennene som kjøpte aksjer i Gundersens selskaper. Gundersen brukte denne relasjonen til en kjent og velrenommert samfunnsklippe når han inviterte andre inn i selskapene sine. Under planlegginga til «overtagelsen av Norsk Kinematograf-selskabs samtlige Kinematografer og Filmlager» i desember 1910 skrev Gundersen til en ny kontakt, grosserer Mads Wiel i Fredrikstad:

Konsul Magnus Blikstad, Lysaker, har tegnet $\frac{1}{4}$ av Kapitalen og vil blive Medlem av Selskabets Direktion sammen med undertegnede. Jeg tillader mig at referere til Hr. Blikstad, der tidligere har kr. 45000 i andre Kinematograf- og Filmsforretninger, som jeg administrerer og der havt gode Erfaringer om deres Rentabilitet (Gundersen-arkivet, protokoll *Fra 3.12.1906 National Moss*, s. 173).

I aksjonæroversikten som Gundersen sendte noen dager senere, var grosserer Wiel med; han hadde kjøpt aksjer for kr 5000 av den totale aksjekapitalen på kr 100 000. Det virker som om Jens Chr. Gundersen hadde få problemer med å finne investorer på den tiden.

Listen over Gundersens kinoer kan rekonstrueres fra protokollene, selv om det finnes uklårheter over hvor lenge han eide og driftet dem. Overtakelser og skifter i eierskap synes

dagligdags. Gundersen klager i flere brev over at driftstillatelsene fra politiet gjaldt for kort periode. Han hadde likevel tillatelse til å drifte følgende kinoer fram til 1913:

- National Kinematograf, Christiania (fra 28.11.1906)
- Central Kinematograf, Christiania (fra 28.11.1906)
- National Kinematograf, Moss (fra våren 1907)
- Kristiansand Kinematograf, Kristiansand (fra 17.6.1907)
- Arendals Kinematograf, Arendal (fra 17.6.1907)
- Grand Kinematograf, Bergen (fra 17.6.1907)
- Central Kinematograf, Bergen (fra 17.6.1907)
- National Kinematograf, Horten (fra 14.12.1907)
- Londonbiografen, Christiania (fra 9.1.1908)
- Londonbiografen, Fredrikstad (fra 9.1.1908)
- Kirkegaden Kinematograf, Aalesund (fra 26.10.1908)

Dessuten finnes forslag til leiekontrakter for de to største kinoene i Christiania, Verdensteateret og Tivoli (fra 22.6.1910).

Ved årsskiftet 1910–11 engasjerte Gundersen seg i overtakelsen av Hugo Hermansens kinoimperium. Selv om det ut fra korrespondanse ser ut som om det var Gundersen som førte saken og planla overtakelsen, så ble det A. Kvinnsland, en av de største aksjeeierne, som overtok ledelsen av Norsk Kinematograf A/S.

Kinoriket til Gundersen var nok på sitt største før kinoloven kom. I et brev til direktør Skaarup i København med en forespørsel om leiemulighetene for Nordisk Filmcompanys «store» filmer ramser Gundersen opp 26 kinosaler⁵ med opptil 900 sitteplasser «som jeg råder over selv», i tillegg til et titalls kinoer som han har tilgang til å leie. «Overalt kan der tilbydes 25 % af Bruttoindtægten.» Det var viktig å få tilgang til de danske populære filmene, og Gundersen måtte selge seg inn som god nok kunde til å få visningsrettene i Norge.

Men i og med at J. Chr. Gundersen selv ikke drev alle disse kinoene og heller ikke frontet dem, forble han lenge bakmannen med kontrollen. For folk flest framsto ikke Gundersen som film- og kinomannen i Kristiania. Ottar Gladtvet, som har fått en plass i Norsk filmhistorie som en av pionerene, skrev en selvbiografi han kalte *Filmeventyret begynner*. Et av de første kapitlene tar for seg en lang gjennomgang av de gamle kinoene i Christiania. Gladtvet beskriver kinoen i Stortingsgata 12, «Tåller'n», kinoen National i Stortingsgata 10 og østkantens kinoer Londonerbiografen og Theatre Amusant.

Men vi hadde flere kinoer i Stortingsgata. National i nr. 10 ble senere ombygget og fikk det fine navnet Boulevard, som gutta i gata straks omdøpte til «Bulla». Lengre bort i gaten, nærmest Stortinget, lå Nobel Roedes fornemme Kosmorama med kjente maleres og grafikeres arbeider på veggene (Gladtvvet, 1955, s. 23).

5. National, Casino, Eldorado og Verdensteateret i Christiania, Logen i Bergen, Drammens teater, Central i Kristiansund, Victoria i Stavanger, National i Horten, Turnhallen i Kristiansand, Grand i Ålesund pluss kinoer i følgende byer: Notodden, Trondheim, Haugesund, Moss, Skien, Tønsberg, Bodø, Hønefoss, Hamar, Gjøvik, Fredrikstad, Sarpsborg, Halden, Arendal, Grimstad og Skotfoss (Gundersen-arkivet, Protokoll *Skand.Russ*, s. 86).

Ottar Gladtvets beretning om De gamle kinematografene i Kristiania er preget av at beretningen er skrevet etter hukommelsen, og at den er skrevet på midten av 1950-tallet. En del aktører fra pionertida blir nevnt: Hugo Hermansen, Nobel Roede og O.K. Bjerke, men Jens Chr. Gundersen nevnes ikke selv om alle disse overnevnte kinoene eies og driftes av ham. Kanskje skyldes det at Gundersen selv trakk i trådene, og at hans mange kinobestyrere ikke hadde gjort så stort inntrykk på Gladtvets?

Å administrere så mange kinoer rundt i landet krevde et organisasjonstalent, og mange av protokollene er fylt med denne organiseringa. Gundersen hadde en finger med i det meste av driften i sin store geskjeft; han kontrollerte de daglige inntekter og kommenterte dårlig drift, han bestemte investeringer og ansettelses.

I et brev 26.6.1908 til Ingeniørkaptein G. Gundersen i Moss angående driften av National Kinematograf beskriver J. Chr. Gundersen retningslinjer for lønninger og utgifter:

Bestyrer:	kr. 10,00 pr. Uge	
Pianist:	kr. 5,00 pr. Uge	
Kassererske:	kr. 3,00 pr. Uge	
Maskinist:	kr. 5,00 pr. Uge	
Kontrollør:	kr. 3,00 pr. Uge	
En Gut:	kr. 1,50 pr. Uge	
Vask:	kr. 1,00 pr. Uge	
	Kr. 28,50 pr. Uge	(Indsændes hver Mandag)
Films:	kr. 20,00 pr. Uge	
Politiavgift:	kr. 8,00 pr. Uge	
Leie.	kr. 15,00 pr. Uge	
Annoncer:	kr. 2,50 pr. Uge	
	Kr. 75,00 pr Uge	

(Gundersen-arkivet, protokoll *Fra 3.12.1906 til ... National Moss*, s. 73.)

Detaljstyringa var nok ikke like stor alle steder, men Gundersen likte å ha kontroll. I Bodø opererte han med månedslønn; i et brev til bestyreren 20.4.1911 er regnskapsoppsettet like nitid. Om vi sammenligner tallene fra National i Moss med tallene fra Bodø, ser vi blant annet at filmprisen har økt betraktelig i løpet av de knappe tre årene. Kinoeierne måtte leie sine filmer fra importørene for en periode i stedet for å kjøpe filmkopier som tidligere. Gundersen drev jo også stort med filmimport og filmdistribusjon, men kinodrifta var ikke bare basert på hans egne filmer. Noen av Gundersens protokoller inneholder også inntekter fra uke til uke i mange av kinoene hans. Vi kan til og med spore enkelte filmtitler.

Leie av Kinematograf, Lokale og Udstyr:	128 pr. Maaned	
Films	250 pr. Maaned	
Maskinistinde og Bestyrerske:	60 pr. Maaned	(Christine Stemland)
Musik	40 pr. Maaned	
Lys til Maskinen:	ca. 40 pr. Maaned	
Lys til Lokalet:	ca. 10 pr. Maaned	
Avgift til Politiet	40 pr Maaned	(10 kr. pr spilling)
Kontrollør:	15 pr. Maaned	
Billett Sælger:	10 pr Maaned	
Rengjøring:	6 pr. Maaned	
Trykning av Programmer:	ca. 35 pr. Maaned	(8 kr. pr kopi)
Annoncer:	ca. 20 pr. Maaned	
	Kr. 671 pr. Maaned	

(Gundersen-arkivet, protokoll *Fra 3.12.1906 til ... National Moss*, s. 230.)

Bodø Kinematograf hadde noe så sjeldent som en kvinnelig bestyrer som også var opplært som kinomaskinist, men Gundersen var ikke helt fornøyd med driften hennes. Utpå høsten 1911 skrev han brev:

Frøken Kristine Stemland, Bodø

Jeg har mottaget Deres sidste Regnskab, 12/11 – 18/11, (??) Kr. 81,20 brutto i en Uge.

Hvad kan Grunden være til en saa forsvindende liten Indtægt? Hr. Skovgaard har meddelt, at Indtægten pleiede at være over 100 hver Søndag og over 200 pr. Uge. Dette går jo med betydeligt Tab, og De må som Bestyrer af Kinematografen paase, at det går Slag i Slag, når der er noget at tjene, at der reklameres ordentlig og fremfor alt, at der aldrig udstedes Fribilletter (Gundersen-arkivet, protokoll *Fra 3.12.1906 til ... National Moss*, s. 285).

Svaret fra Frk. Stemland finnes ikke; forhåpentlig fikk hun skikk på kinodrifta. Lønna hennes var i alle fall ikke lavere enn kollegaen i Moss. Sammenlignet med gjennomsnittslønna for kvinner i 1910 tjente hun godt. Lønnsnivået i 1910 for tjenestefolk i by var 348 kr. for menn og 167 kr. for kvinner i året! (Kilde: Historisk statistikk.)

Mange av protokollene inneholder kjøp, salg og leie av kinolokaler i Kristiania og resten av landet. I forbindelse med disse kjøp- og leieavtaler skrev Gundersen lange brev til sine aksjonærer hvor han la fram driftsresultat, prognoser og håp for framtida. Gundersen kjøpte og leidde så vel småkinoer som kinopalass.

GUNDERSEN OG KINODRIFTA UNDER KOMMUNALISERINGSPERIODEN 1913–1926

Det ble et skille i 1913. Gründertida var over, og bransjen kunne regnes som voksen. *Lov om offentlig forevisning av kinematografbilleder* (Kinoloven) av 1913 førte til en felles sensur for hele landet, men loven åpnet også for at kommunene kunne drive kinoene sine selv. Forholdene for de private kinoeierne forandret seg radikalt. Det er lite i Gundersens protokoller som tyder på at overrettssakførerene ville gi opp sin private kinodrift.

Mens Stortinget behandlet kinoloven, forsøkte Gundersen å etablere enda et nytt selskap, Aktieselskabet Victoriateatret. I et langt, håndskrevet brev (23.6.1913) til sin faste støttespiller, konsul Blikstad, beskrev han en ny god «Affære». Gundersen kjente naturligvis til kommunaliseringa av kinoene, som var blitt foreslått i den kommende loven, og følte behov for å berolige sin viktigste aksjonær.

Jeg vedlægger et Exemplar af Udkast till Kinematograflov. Som Herr Konsulen kan se, er der oppnaet i hvert Fald 2 Aar efter Lovens Ikrafttræden (nytår 1914) hvor intet Komunestyre kan robbe os. Vi har sendt Indstilling om, at dette må forandres til 5 Aas.

Dernæst har Departementet, der til at begynde med ikke var særlig hensynfuldt, udtalt i Præmisserne, at det at inddrage en bestaaende Ret vilkaarlig er Magtmisbrug, og at der aldrig bør bevilges en ny Ret til Fortrængelse for en allerede bestaaende.

Selv om der skulde vise sig socialistiske Tendenser med Anfaling til Kommunerne at ta Kinematograferne, må man ha grundet Haab om at dette ikke skattes af Regjeringen. Loven vedtages antagelig med den Forandring, at efter alle erfarne Mænds dom – deriblandt Ordførerne – ikke betyder nogen Fare for Inddragelse i større Byer som f. ex. Christiania (Gundersen-arkivet, protokoll *Boulevard Theatret (liten)*, s. 6).

Gundersen hadde tydeligvis tro på at de private kinoene fremdeles skulle kunne være lukrative, selv om det kanskje kun ble en overgangsperiode. Han fikk rett med hensyn til overgangsperioden, og det skulle gå mange år før hans private kinoer forsvant fra Christiania.

I andre byer gikk kommunaliseringa raskere. Det finnes mange spor i de forskjellige protokollene som viser tydelig hvordan den ene kommunen etter den andre overtok driften av Gundersens kinoer. Samtidig finnes det mange uttalelser i korrespondansen Gundersen har med kollegaer om kommunaliseringa som viser hvordan hans holdning sakte forandrer seg. Gangsterloven «If you can't beat them, join them» gjaldt også for J. Chr. Gundersen. Han modererte sin motvilje gradvis og endte senere opp som Oslo kommunale kinematografers første direktør.

De første uttalelsene om kommunalisering av kinoene finner vi allerede i april 1913 mens arbeidet med Kinoloven foregår. I et brev til Magda Gundersen som bestyrer National Kinematograf, skrev han: «Hvis nu den nye Lov går du på, at kommunerne skal skalte og valte med K⁶, hvad kan man så vente i Moss? Har Socialisterne majoritet? Kan det ikke gå an at få også dem med ved at byde Kr.100 i Afgift pr. maaned for at drive en K i Moss Hotel? Jeg vet at det er kommet Henvendelse til Justisdepartementet fra Moss» (Gundersen-arkivet, protokoll *Fra 7.8.1911 til 11.5.1914. A/S Biograf*, s. 381).

6. K = kinematografene

Uttalelsen er litt kryptisk, men det tyder på at Gundersen var oppmerksom på hva som holdt på å skje med kinodrifta. Han var tydelig klar over at kommunal kinodrift også kunne være partipolitikk.

Kinoloven og kommunaliseringa av kinoene dukker stadig opp i hans forskjellige protokoller etter sommeren 1913. Gundersen måtte stadig argumentere for at han skulle beholde driftstillatelsene rundt om i landet. Her dukket juristen opp i korrespondansen. Den lovkyndige kjente så vel loven av 25. juli 1913 som forarbeidene til loven, og han benyttet seg av begge for å argumentere for sin sak. Mot slutten av 1913 hadde Gundersen fått en henvendelse fra formannskapet i Drammen med varsel om at kommunen vil inndra Norsk Kinematografiselskabs bevilgning til å drive kino i Drammen. Det er kun Gundersens kladd til brev som befinner seg i arkivet; brevet er skrevet på overrettssakførerens brevpapir med offisielt brevhode og er trolig et førsteutkast som han senere reviderer før han avsender det til Drammen kommune. Her er det den lovkyndige overrettssakføreren som fører pennen. Han viste til lovens § 4, som fastslår at «Tilladelser, som er git af Politiet før denne Lovs Ikrafttræden, bortfalder to Aar efter denne». Gundersen fortolket lovteksten og henviste til forarbeidene til loven og debatten i Odelstinget når han argumenterte for enda lengre driftstillatelse:

Jeg henviser ogsaa til Lovens Motiver, Odelstingspropositionen No. 26 pagina 18, hvor der staar at Departementet forudsætter, at Kommunestyreerne ved Udøvelsen af den omhandlede Raadighed vil vise al den Hensynsfuldhed ligeovenfor de allerede eksisterende Foretagende som er forenelig med Varetagelsen af de Samfunnsmæssige Interesser, som det her gjælder. En unødige og vilkaarlig Tilsidesættelse af de møtende private Interesser vilde være Misbrug af Raadigheden (Gundersen-arkivet, protokoll *Fra 7.8.1911 til 11.5.1914. A/S Biograf*, s. 458).

Gundersen henviste også til Stortingsdebatten som hadde «fremhævet, at der maate tages Hensyn til eksisterende Husleiekontrakter». Om det var Gundersens brev som var utslagsgivende, vet vi ikke, men det gikk noen år før Drammen kommunale kino kom i drift. Den kommunale driften ble vedtatt fra 1.1.1917 med 31 mot 29 stemmer. Gundersen beholdt bevilgningen til å drive kino i Drammen noen år til.

Tilsvarende korrespondanse finnes med en rekke kommuner. I løpet av 1917 førte Gundersen sak med blant annet Horten, Hamar, Kristiansand og Arendal kommune. Kommunaliseringa av kinoene skjøt fart etter at Kommunale Kinematografers Landsforbund (KKL) ble stiftet i 1917. De første brevene til kommunene gjaldt argumentering for å beholde bevilgningene i alle fall den lovbestemte perioden i to år. I brevet til Horten formannskap, 10.12.1917, påberopte han seg rettene han hadde ifølge inngåtte avtaler; A/S Norsk Kinematograf Kompani hadde kontrakt på drift av to kinoer i Horten ut 1918, og begge kontraktene hadde adgang «til at fornye – om leieren ønsker det – for yderligere 3 Aar mot at give Varsel inden St.Hans 1918» (Gundersen-arkivet, protokoll *KB A/S N. Biograf*, s. 157). Gundersens ønske om å forlenge kontraktene var ikke forenelige med kommunestyrets ønske om kommunalisering av kinoene fra 1.2.1918.

Gundersen oppnådde gjerne en overgangsperiode, men sjelden over to år. For å beholde kinoene sine kom Gundersen med rause tilbud til kommunene; kino var lønnsomt og inntjeningen var stor. Men enkelte kommuner forlangte deling av overskudd fra de private

kinoeierne, så da var Gundersens tilbud til Hamar kommune kanskje ikke så raust likevel:

.....tilladelse til at fortsætte driften av deres to kinematografer – Actuel og Perfekt – i en overgangsperiode av to aar fra 1. Januar 1917, paa betingelse av at Hamar kommune efter utløpet av denne periode erholder vore lokaler med tilhørende inventar uten vederlag.

Dette inventar har kostet os ca. Kr. 16000,- og indbefatter foruden anlæg av maskinrum og elektrisk lys, alt nødvendig maskinutstyr, benkerader, tæpper og to elektriske pianoer, der er indkjøbt for ca kr. 7000,-.

Vi haaber at det ærede kommunestyre finder at kunne bifalde dette forslag, selv om der er flertal for kommunal drift (Gundersen-arkivet, *Biograf fra 27.11.1915*, s. 181).

Hamar kommunestyre syntes ikke dette var noen god idé. Gundersens neste brev 23.8.1917 var et tilbud til kommunen om å overta kinoenes inventar for kr 10 000, og han la til: «Det bemærkes at alle kommuner hidtil har indløst inventaret på inndragne kinematografer.» (Gundersen-arkivet, protokoll *Biograf (9.3.1913)*, s. 58).

I en tilsvarende korrespondanse med Arendal kommune prøvde Gundersen seg ikke på forlengelsesforsøk, men der kom tilbudet om overtakelse av utstyret allerede 2.3.1917. I dette brevet opplyste han for øvrig at Hamar hadde betalt kr 8000 for det tilbudte inventar. Disse brevene tyder på at det kanskje ikke var så lett å bli kvitt brukt kinoinventar; i brevet til Arendal kinematografkomite så han seg i alle fall nødt til å legge til et lite privat hjertesukk til slutt:

Kommunen har iethvertfald ingen ideel interesse i at overta kinematograferne, da det jo overalt viser sig, at programmerne paa de kommunale kinematografer er de samme som paa de private, og censuren jo er tilstrækkelig betryggelse mot slette programmer (Gundersen-arkivet, protokoll *Biograf (9.3.1917)*, s. 125).

Den lengste korrespondanse angående kommunaliseringa gjaldt kinoene i Kristiansund. Gundersen hadde driften av en av de private kinoene, Central. Her hadde han en driftig kinobestyrer, Stefansen, som han prøvde å instruere 16.2.1917:

Jeg haaber, at De gjør alt hvad De kan for at motarbeide kommunal kinematograf. Det har været mig meddelt fra Kristiansund, at De skulde være venlig stemt og sogar agitere for kommunal kinematograf; men jeg føler mig overbevist om – efter Deres uttalelser – at dette bare er løst snak.

Det vil ogsaa selvfølgelig være i Deres egen interesse at arbejde for kinematografernes fornyede bevilling i 2 á 3 aar til, da De aldrig kan regne paa at faa en lignende eller saa trygg stilling i kommunen (Gundersen-arkivet, *protokoll Biograf fra 27.11.1915*, s. 240).

Gundersen avsluttet brevet med: «Jeg vil bede Dem give ordføreren og de av Formandskapet [?] Partoukort til Kinematografen», i håp om at fribilletter for de bestemmende skulle hjelpe hans sak.

I en periode ser korrespondansen mellom Stefansen og Gundersen ut som vanlig forretningskorrespondanse, men 25.2.1919 ble Gundersen nødt til å sende en ny advarsel til Nordvestlandet:

Jeg vil ikke unnlade at gjøre Dem opmærksom paa, at jeg fra flere Hold har modtaget Meddelelse om at De baade har været en ivrig Agitator for kommunal Kinematograf, idet De dermed mente at kunne faa en kommunal Bestyrerstilling og desuden, at De forsøgte (??) at faa vor Kinematograf Central for egen Regning. Jeg vil atter paa det indstændigste fraaade Dem at optræde paa denne Maade. Hvis jeg fra paalidelig Hold hører, at dette fremdeles gjentager sig, er jeg, saa nødig jeg end vil gjøre det, nødsaget til at opsigte Dem (Gundersen-arkivet, protokoll *Biograf* 9.3.1917, s. 177).

Protokollen inneholder ikke Stefansens svar, men han fortsatte i jobben. Gundersen søkte 6.4.1920 om fornyelse av bevilgningen, og driften ved Central Kinematograf i Kristiansund fortsatte som før noen år til.

Brevene til U. Stefansen fortsatte også; før sommeren 1921 er det regnskapstall og bekymringer om et stadig voksende underskudd som fylte brevene. Det siste brevet i protokollen er datert 11.5.1921, så vi vet ingenting om hvordan Ulrik Stefansens spill om kinomakta i Kristiansund fortsatte, men Kristiansund kommune overtok drifta av de tre private kinoene 1.1.1924.

De private kinoeierne kjempet slike kamper mot kommunaliseringa, men Kinoloven fra 1913 var på kommunenes side, så i lengden var kampen tapt. I Trondheim, Bergen og Stavanger var kinoene blitt kommunale i 1918, 1919 og 1920. De private kinoeierne i Christiania/Oslo kontrollerte «alle byens lokaler som egnet seg for kino, og kommunen så ingen annen mulighet enn å innrømme dem en avviklingstid på fire år» (Disen, 1997, s. 76).

I et brev som Gundersen skrev i forbindelse med etableringa av det nye selskapet World Films Ltd., ser vi at antallet av hans kinoer blir betydelig redusert fra gründertida, men med åtte kinoer i 1924 var Gundersen fremdeles den største private kinoeieren i Oslo. Ut fra det nevnte brevet er det trolig at hans mange kinoer rundt om i landet var blitt kommunalisert, han nevnte dem i alle fall ikke. Gundersens åtte kinoer var Victoriateateret, Carl Johan teateret, Boulevardteateret, Westend teateret, Scala, Regina, Verdensteateret på Grønland og Picadilly – åtte saler med relativt stor årlig omsetning: kr 3 100 000 (Gundersen-arkivet, protokoll *World Films Ltd*, s. 15). Gundersen ønsket ikke at kommunen skulle overta dette uten kamp.

I en henvendelse til Justisdepartementet skriver overrettssakfører Jens Chr. Gundersen på vegne av seks kinoselskaper at en kommunalisering av kinodriften ville bety «at ødelegge enkelte skatteborgeres hittil lovlig drevne forretning». Samtidig argumenterte han at kvaliteten på programmene nå var stigende, og at man med en norsk rikssensur ville være tilstrekkelig beskyttet (Nistad, 2002, s. 18).

Etter at Oslo kommune bestemte seg for kommunalisering 1.1.1919, fikk vi en overgangsperiode hvor de private kinoeierne måtte dele nettooverskuddet fra kinodriften med kommunen. Det ble nedsatt et kinostyre med tre representanter fra Oslo kommune og to representanter fra kinoeierne (H. Nobel Roede og Jens Chr. Gundersen). Overgangsperioden skulle vare i fire år, men den ble forlenget ut 1925; i denne forlengelsen skulle de private betale kommunen 60 % av nettooverskuddet sitt.

Fra 1.1.1926 var alle kinoene i hovedstaden kommunale.

Med Oslo kinoene i folden var det kommunale systemet på det nærmeste fullført slik vi kjenner det i dag. Et par byer har holdt på de private kinoene, og det er en lang rekke småkinoer som drives på ideel basis av alle slags lag og foreninger, men de kommunale kinoene står for en dominerende andel av billettinntektene på rundt 90 % (Disen, 1997, s. 76).

På bakgrunn av Gundersens kamp mot kommunaliseringa og arbeid med å beholde kontrollen med sine mange kinoer rundt om i landet, kan det synes merkelig at overrettssakføreren plutselig dukker opp i filmhistoriebøkene som hovedstadens første kommunale kinodirektør. Hadde han totalt forandret syn på kinodrift? Hadde hovedstadspolitikerne gitt ham et tilbud han ikke kunne si nei til?

JENS CHR. GUNDERSENS ETTERMÆLE

I 1951 feiret Oslo Kinematografer sitt 25-årsjubileum og utga i den forbindelse et festskrift. Jens Chr. Gundersens direktørperiode blir oppsummert slik:

Da Oslo Kommune overtok kinematografene ble Jens Chr. Gundersen ansatt som den første kommunale direktør. Direktør Gundersen var et strålende festmenneske, dryssende full av morsomme historier og med et personbekjentskap som var utenfor det vanlige. Blant teatrets og litteraturens mennesker kjente han alle, enten det var i Kristiania eller i København. Men han hadde vanskelig for å venne seg til kommunale forhold. Han ville helst gjøre som han selv ville og vente seg aldri til at kinostyre og formannskap representerte hans overordnede, og at instruksjer og vedtekter var laget for å holdes. Direktør Gundersen satt som direktør for Oslo Kinematografer til 1933, da han falt for aldersgrensen (Oslo Kinematografer, 1950, s. 30).

Konfliktene den selvrådende direktøren hadde med kinostyre og formannskap, kunne også vært spennende å sette seg inn i. Jens Chr. Gundersen hadde fortjent et bedre ettermæle enn hans etterfølgere skrev i 1950. Hans virke og suksesshistorie i norsk film- og kinobransje fra 1906 til 1933 fortjener en bredere behandling. Den kommunale kinodirektøren som hadde vanskelig for å tilpasse seg kommunale forhold, kunne fortjent en egen biografi som samtidig personifiserte de første vel tretti år av norsk film- og kinohistorie. Hans egne protokoller inneholder denne film- og kinohistorien. Tilgjengeliggjøringen av Gundersen-arkivet gjør den historieskrivinga lettere.

REFERANSER

- Allen, Robert C. og Gomery, Douglas (1985). *Film History. Theory and Practice*. New York: McGraw-Hill Publishing Company.
- Diesen, Jan Anders (2010). «For Guds skyld – berg filmrullene», om Roald Amundsen og *Filmen fra flykspedisjonen mot Nordpolen*. Oslo: NFI.
- Diesen, Jan Anders, Helseth, Tore og Iversen, Gunnar (2016). *Den levende fortiden*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Disen, Ole H. P. (1997). *Den store illusjonen. Filmbyråenes historie*. Oslo: Norskfilmbyråers Forening.
- Evensmo, Sigurd (1967). *Det store tivoli*. Oslo: Gyldendal.
- Gladtvvet, Ottar (1955). *Filmeventyret begynner*. I J. A. Diesen (red.) (1999): *Filmeventyret begynner. Av og om Ottar Gladtvvet*. Oslo: NFI.

- Grainge, Paul, Jancovich, Mark og Monteith, Sharon (2007). *Film Histories*. Edinburgh University Press.
- Iversen, Gunnar (2001). Den hemmelighetsfulle demon – Jens Christian Gundersen. Dæmonen og norsk filmhistorieforskning, I H. G. Bastiansen og Ø. Meland (red.): *Fra Eidsvold til Marienlyst*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Iversen, Gunnar (2007). Local distribution: The case of Jens Christian Gundersen in Norway. I F. Kessler og N. Yerhoeff (red.): *Networks of Entertainment: Early Film Distribution 1895–1915*. John Libbey.
- Maltby, Richard, Biltereyst, Daniel og Meers, Philippe (red.) (2011). *Explorations in New Cinema History*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Myrstad, Anne Marit (2009). Filmhistorie som vitenskap, et filmhistoriografisk tilbakeblikk. I S. Brinch og A. Gjelsvik (red.): *Veier tilbake*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Nistad, Einar (2002). *Det magiske rommet*. Oslo: Norske kinosjefers forbund / NFI 2
- Pedersen, Mona (2012). *Forretning og fornøyer. Stumfilmtidens kino i Norge 1910/1926*. Doktorgradsavhandling. Trondheim: NTNU.
- Gundersen-arkivet i Nasjonalbiblioteket og Oslo byarkiv.

Takk til Aleksander Serigstad for systematiseringa av Gundersen-arkivet.

APPENDIX:

GUNDERSENARKIVETS PROTOKOLLER MED ORIGINAL BENEVNELSE (NASJONALBIBLIOTEKET)

- A.J. [?] Film Comp. 3.12.1917 (American International Film Corporation)
- Ambrosio Amsterdam korrespondance
- American (brun)
- American (svart)
- American F.C. faktura 1
- Faktura Americ.
- Biograf fra 27/11-15
- Biograf (9.3.1917 Biograf)
- Fra 7.8.1911 til 11.5.1914 A/S Biografen
- Boulevard Theatret (stor)
- Boulevard Theatret (liten)
- De norske udleieburaux
- Diverse filmsagenturer
- Éclair
- Eclipse. Ordres
- Eclipse korrespondance
- Egne films. Zeppelin, Vampyrspionen, Glade studenter side 300
- Eldorado fra 17.4.1914 til
- Faktura II 31.12.1915
- Fra 12.6.1907 til Films Co
- Fra 28.7.1916 til ... Finska film
- Fra 7.4.1924 Fotorama
- Fredericus Rex
- Fra 28.7..1916 Friberg
- Gøteborg kino
- Kinematograf for skoler
- 18.1.1919 til ... Kino I (Kristiania kinematografer)(Mangler)

Kristiania Kinematografer (Mangler)
 Lady Hamilt...
 Leiere ...
 Ligning
 Fra 28.7.1916 til ...
 Liljegren
 Luna ordre
 Luna correspondance
 Løven Biog.
 Fra 3.12.1906 til ... National Moss
 Fra 15.7.1907 N.K. Co (A/S National Kinematografkompani)
 N.K.
 K.B. A/S N. Biografcomp.
 NKS A/S 16.1.1911
 Dec. 1922 N.K. A/S
 National Kinematograf A/S
 Oslo Filmbureau
 Oslo kinematografer (Mangler)
 Overseas agentur for Norge
 Oversea 1.12.1923
 Oversea
 Polfilm 1926
 Pol-filmen
 Fra 23.5.1912 til ... Rosenberg F III
 Rothenborg Liljegren, Finland
 Fra 28.7.1916 til ... Rothenborg (fra 16.5.1918 – Clavs – Hansen – side 85)
 Russland korrespondanse
 A/S Scala København
 Skand.-Russ.
 Skaar
 Standard F.K. faktura
 Fra 2.8.1916 til ... Svea films
 Sv. Biografteatern, Hemberg
 Fra 28.7.1916 Svenska Bio.
 Tyske films
 K.J. Th. Fra 15.2.1912 til
 Victoria K.
 Fra 29.8.1922[?] Vitagraph brever (NB! Den starter på 29.8.1916)
 Ordre films (Vitagraph fra 28.7.1916 til ..
 Ordre (Vitagraph)
 World
 World faktura
 World Films Ltd.
 [mangler perm og rygg] (Vitagraph korrespondanse)
 [umerket] 1 (1908 – 1914 – Nordisk Films Compagni +++)
 [umerket] Svart (Kinoinntekter fra 1907 til 1911)
 [umerket] Blå (1896 – 1907 – Relatert til overrettsaksførervirket)

Merknad: Protokollene merket (mangler) finnes ikke i NB men i Oslo byarkiv.

J. CHR. GUNDERSEN-ARKIVET – SORTERT KRONOLOGISK. (UTVALG)

(Dessuten viser dette registret protokollenes størrelse)

1896 – 1907 – [umerket] Blå (Relatert til overrettsaksførervirket)	987 sider
1906 – 1914 – Fra 3.12.1906 til ... National Moss	500 sider
1907 – 1908 – Fra 12.6.1907 til Films Co.	504 sider
1907 – 1911 – [umerket] Svart (Kinoinntekter fra 1907 til 1911)	995 sider
1907 – 1917 – Fra 15.7.1907 N.K. Co	501 sider
1907 – 1919 – Victoria K.	271 sider
1908 – 1914 – [umerket] 1 (1908 – 1914 – Nordisk Films Compagni	256 sider
1908 – 1916 – Skand.-Russ.	254 sider
1908 – 1924 – K.B. A/S N. Biografcomp.	181 sider
1909 – 1917 – Éclair	234 sider
1911 – 1913 – A/S Scala København	23 sider
1911 – 1913 – Løven Biog.	80 sider
1911 – 1914 – Fra 7.8.1911 til 11.5.1914 A/S Biografen	504 sider
1911 – 1924 – NKS A/S 16.1.1911	502 sider
1912 – 1916 – Fra 23.5.1912 til ... Rosenberg F III	582 sider
1912 – 1925 – K.J. Th. Fra 15.2.1912 til	149 sider
1913 – 1915 – Eclipse. Ordres	138 sider
1913 – 1916 – Eclipse korrespondance	245 sider
1913 – 1917 – Boulevard Theatret (liten)	117 sider
1913 – 1917 – Diverse filmsagenturer	211 sider
1913 – 1917 – Luna correspondance	141 sider
1913 – 1920 – Luna ordre	88 sider
1914 – 1916 – Ambrosio Amsterdam korrespondance	69 sider
1914 – 1917 – Ordre (Vitagraph)	203 sider
1914 – 1919 – Rothenborg Liljegren, Finland	489 sider
1914 – 1925 – Eldorado fra 17.4.1914 til	168 sider
1915 – 1919 – Biograf fra 27/11-15	253 sider
1915 – 1919 – Faktura II 31.12.1915	798 sider
1916 – 1918 – Fra 2.8.1916 til ... Svea films	31 sider
1916 – 1920 – [mangler perm og rygg] (Vitagraph korrespondanse)	69 sider